

НАУКОВА ТВОРЧИСТЬ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Джурка Г.Ф., Кращенко Ю.П., Скалдин М., Кликова К.
(Полтава, Херсон, Дніпродзержинськ)*

Викликом часу є реформування вищої школи України. Характерною рисою цього багатовимірного і складного процесу є орієнтація на науково-пошуковий характер навчання, що передбачає самостійне вирішення студентами певних дослідницьких задач. Науково-дослідна робота студентів (НДРС), найбільш значущою складовою якої є наукова творчість, у вищій школі повинна стати органічним складовим елементом всього навчально-виховного процесу. Тому дуже важливо будувати його так, щоб він давав студентам не лише суму знань у відповідності з програмою, але й формував у них мотивацію до самостійного пошуку, удосконалення отриманих знань, сприяв оволодінню науково-дослідними методами, нестандартними прийомами вирішення актуальних суспільно-наукових проблем, навчав аналізувати і систематизувати потік інформації.

У вищій школі НДРС завжди була важливою і необхідною складовою підготовки висококваліфікованих фахівців. У багатьох вищих навчальних закладах поступово склалася система НДРС, яка мала тісний зв'язок з навчальним процесом. Досвід Київського національного університету імені Тараса Шевченка свідчить [1], що виконання курсових і дипломних робіт, як правило, базувалось на дослідженнях, які попередньо проводили студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу у наукових студентських групах, кожна з яких мала своє організаційне та наукове обличчя. Керівництво НДРС було включено до педагогічного навантаження викладачів. Добір до аспірантури визначально ґрунтувався на критерії успіхів у студентській науковій роботі. Науково-дослідна робота викладачів і студентів була детермінована їх співтворчістю. На кафедрах формувалося достатньо повне та об'єктивне уявлення щодо їхніх здібностей, схильності до креативного мислення, дисциплінованості, врешті-решт, людських якостей. Можна безпідставно вважати, що саме спільна наукова робота викладачів і студентів, у значній мірі, протистояла догматам і штампам підручників, сприяла накопиченню потенціалу творчого критичного мислення, націлювала на пошук шляхів розв'язання практичних проблем.

Педагогічний вищий навчальний заклад не може дати універсальне розв'язання завдань, які поставить перед спеціалістом школа. Але він може максимально розвинути творче мислення, здібності і навички студентів, підготувати ініціативних спеціалістів, які б шукали і вміли знаходити найбільш ефективні рішення, що стосуються не тільки поточних завдань, а й перспективних, принципово нових проблем. Поєднання навчальної і наукової роботи у стінах університету допоможе майбутнім вчителям оволодіти науковими методами аналізу реальної дійсності і забезпечить значною мірою формування їх особистості.

З цією метою різноманітні види студентських науково-дослідних робіт можна умовно поділити на декілька груп [2]. До першої групи відносяться завдання, пов'язані з виконанням навчальних завдань. Традиційно студенти виступають з доповідями на семінарах, пишуть реферати, збирають матеріали для практичних занять по навчальним дисциплінам.

До другої групи відносять студентські роботи, які передбачають індивідуальну та колективну роботу майбутніх учителів під час практик. Третя група студентських науково-дослідних робіт включає участь студентів у дослідженнях, які проводять викладачі кафедр і аспіранти.

До четвертої групи належать студентські наукові конференції, виставки наукової творчості студентів, де репрезентовані результати їх досліджень.

Пробудженню інтересу до наукового пошуку, суспільному визначенню результатів проведених досліджень у значній мірі сприяють різні заходи в галузі НДРС – наукові студентські конференції, студентські олімпіади, конкурси студентських наукових праць.

Досвід окремих вузів країни свідчить [3], що цікавими, корисними, науково значущими є ті конференції, у яких брали участь не тільки студенти, але й аспіранти, молоді вчені, викладачі. Фактор спільної роботи, наукове співробітництво сприяє зростанню почуття відповідальності в науковому пошуку, розумінню місця і значущості результатів власних досліджень у загальному контексті існуючої проблеми, визначає для студентів критерії оцінки наукової роботи, завдання на подальший період. Як правило, успіху в цій справі досягають ті вузи, де немає поділу на «студентську» та «викладацьку» науку.

Важливою умовою, що виділяє формування пізнавальної активності студентів, є використання нових форм роботи студентських конференцій — «круглих столів», «дискусій», знайомство з відкритими виставками і обговорення нових наукових та науково-методичних видань. Це дає студентам можливість не тільки доповісти про результати власної наукової роботи, але й взяти участь в обговоренні хвилюючої проблеми на якісно глибшому рівні, обмінятися думками з проблем, що їх хвилюють, з провідними фахівцями певної галузі знань.

Позитивом, що відкриває перспективу подальшого розвитку НДРС у педвузах, є проведення засідань секцій, «круглих столів» тощо з методичних та психолого-педагогічних проблем на базі передових середніх шкіл, гімназій, ліцеїв з участю вчителів, класних керівників, адміністрації шкіл. Проведення конференцій в такий спосіб дозволяє вирішувати важливе завдання реформування вищої педагогічної освіти – забезпечити єдність навчання, науки та професійної діяльності.

Соціологічні дослідження показують, що найбільш ефективними формами НДР студенти вважають: підготовку наукових повідомлень (28,2 %), підготовку доповідей і виступів на наукових конференціях (19,3 %), написання наукових праць (16,8 %), участь у конкурсі на кращу наукову роботу (22,9 %) [3].

Велике професійно-педагогічне значення для майбутніх учителів мають такі позанавчальні форми НДРС, як керівництво творчими об'єднаннями школярів (предметні гуртки, факультативні групи, олімпіади школярів, Мала академія наук тощо). Дійсно, в процесі цієї діяльності студенти набувають цілий ряд важливих педагогічних вмінь. На жаль, слід констатувати, що ці форми НДРС поки що не знайшли широкого поширення. Так, за даними соціологічного опитування старшокурсників педінститутів та університетів тільки 6,2% опитаних вказали на те, що ця форма НДРС дозволяє досягти найкращих результатів. Найбільш ефективною, на думку студентів, є індивідуальна робота з викладачами (40,9 % студентів), науковий гурток (30,5%), проблемні групи (26,7 %), участь у розробці госпдоговірної тематики (7,4 %) [4].

Отримані дані свідчать про те, що викладачам, організаторам НДРС у педвузах, необхідно показувати студентам, які можливості їх творчого зростання є в такій формі НДРС, як керівництво творчими об'єднаннями старшокласників, включати в тематику курсових та дипломних робіт проблеми, пов'язані з проведенням дослідження в творчих об'єднаннях старшокласників.

Таким чином, наукова творчість студентів, як органічна складова науково-дослідної роботи, потребує вироблення адекватних нових методологічних засад, адаптації до вимог сьогодення і реалій.

Література

1. Леоненко П., Гасанов С., Садовий М. Науково-дослідна робота студентів: досвід минулого і проблеми сьогодення // Вища школа. – 2002. – №2-3. – С.19-33.
2. Щекотихина И.В. Организация научно-исследовательской работы студентов // Начальная школа. – 2003. – №8. – С.111-112.
3. Беляев А.А. Методика организации научно-исследовательской работы студентов // Социально-политические науки. – 1990. – №11. – С.100-106.